

36. A DUALIZMUS GAZDASÁGA

PEST-BUDA/BUDAPEST FEJLŐDÉSE A REFORMKORTÓL AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚIG

GAZDASÁGI KIEGYEZÉS (1867:XIV. tc.)

- *teljes kereskedelmi, vámunió* Ausztriával
- *közös pénz, közös jegybank* (Osztrák-Magyar Bank)
1892–1926: forint helyett korona (Krone)
a korona bevezetését Wekerle Sándor magyar pénzügy-miniszter terjesztette elő
- *közös költségek kvótája* (az OMM közös ügyei finanszírozásának az aránya): Au. 70%, Mo. 30%
1907-ben a magyar kvóta 36,4%-ra nő, ami jelzi Mo. gazdasági fejlődését
- tízévenként meg kell újítani

A DUALIZMUS-KORI (1867–1918)

MAGYARORSZÁG GAZDASÁGA

- *virágkor, intenzív fejlődés:*
az I. és a II. ipari forradalom elterjedése az országban
Mo. *közepesen fejlett agrár-ipari országgá* válik
a kiegyezés stabil hátteret teremtett a fejlődéshez
állami iparpártolás
→ kedvezmények, egyes esetekben adómentesség
- a Monarchián belüli gazdaság fellendülése
 - lefontosabb kereskedelmi partner: Ausztria
 - munkamegosztás
- *új nagybankok*, a hitelintézetek száma növekszik
→ kezdetben jelentős külföldi tőkebeáramlás
→ Mo.-on is kibontakozik a piacgazdaság
- *vasútfejlődés:*
 - az első két, reformkori vasútvonal:
Pest-Vác, Pest-Szolnok
 - Baross Gábor közmunka- és közlekedésügyi min.
– 1880-es évek
– a „vasminiszter”: a dualizmus-kori emberek
Széchenyi István közlekedéspolitikai eszméinek
a megvalósítójaként gondoltak rá
– *magánvasutak államosítása* → MÁV
– a díjszabás egységesítése (zónatarifa-rendszer)
– *igen sok vasútvonal épül*
→ Bp.-központú vasúthálózat + külső gyűrű
- *folyószabályozás – kubikusok*: olyan vándormunkások (idénymunkások), akik nagy mennyiségű földet mozgattak meg kézileg, folyószabályozásnál, árvíz elleni védelemnél és vasútépítésnél
→ *árvízmentesítés, új mezőgazdasági területek*
- korszerűsödő mezőgazdaság, szerepe továbbra is meghatározó
- ipar
 - *a legjelentősebb iparág az élelmiszeripar:*
malomipar (Budapest), cukoripar, szeszipar (Kőbányai sör, budafoki Törley pezsgő)
 - gyógyszeripar – pl. Richter Gedeon kőbányai gyára
 - nehézipar:
– vasútépítés: megrendelő és piacbővítő szerep
– a fejlődés alapja a bővülő szénbányászat, vaskohászat, acéltöntés és gépgyártás
– fő bányászati régiók: Nógrád, Borsod, Dél-Erdély (Krassó-Szörény és a Zsil-völgy)
– a feldolgozóipar központja Budapest:
Ganz Gépgyár, Láng Gépgyár, Óbudai Hajógyár

BUDAPEST FEJLŐDÉSE

- 1873: Pest, Buda, Óbuda egyesülnek → Budapest

- a magyar politika célja, hogy az 1867-ben létrejött Osztrák-Magyar Monarchia dualista államként kétközpontú legyen, vagyis hogy *Budapest egyenrangú legyen Béccsel*. Ennek érdekében az országos erőforrásokat Budapestre koncentrálnak (szöges ellentétben a 2010-es, 2020-as évekkel)
- a korszak végére Budapest világvárossá válik és Európa 10 legnépesebb városa közé kerül
- 1873-tól Budapest *10 kerületből áll*, az óramutató járásának megfelelően: I. (Vár) – X. (Kőbánya)
- kiépül a főváros *eklektikus arcú*, amelyből sok megmaradt a II. világháborús pusztítás után is
← *Fővárosi Közmunkák Tanácsa* (1870): Budapest tervszerű fejlesztésének érdekében hozták létre, alelnöke Podmaniczky Frigyes
← *Ybl Miklós* (historizmus) bp.-i épületei: Operaház, mai Corvius, Várkert Bazár
a belváros bérházai egységes stílusban épültek meg
- *Budapest lakóinak száma* 1869 és 1910 között *meghármaszorozódott*: 280 ezerrel 880 ezerre emelkedett
- folytatódtak a reformkori iparfejlesztések
– az új beruházásokat az állam adókedvezményekkel támogatta
– banki beruházások (a tőke itt térül meg leggyorsabban)
– a beruházások itt voltak a legelőnyösebbek (szakképzett munkaerő, jó infrastruktúra)
– a kereslet növekedése a középosztály erősödését mutatja; a kereskedelem jövedelmező vállalkozás volt
- fejlődő infrastruktúra:
az építkezések munkaerőt vonzanak a fővárosba!
– állandó hidak (Margit híd, Szabadság híd, Erzsébet híd),
– rakpartok kiépítése
– Sugárút (mai Andrássy út)
– Nagykörút
– 1887: elindultak az első villamosok – *tömegközlekedés*
1896-ban átadták a földalattit
– Budapest-centrikus vasúthálózat
- a *Millennium* (1896, a honfoglalás 1000. évfordulója) alkalmával adták át a Hősök terét, a földalattit, Vajdahunyad várát és a Nemzeti Színházat
- modern nagyvárosok mintájára elkülönültek a különböző funkciójú városnegyedek
 - belváros: kereskedelmi negyed, itt él az arisztokrácia
 - a külvárosokban a munkásnegyedek alakultak ki („vörös gyűrű”)
- szórakoztatóipar: sorra nyíltak a *mozik*, a *színházak*, a *kávéházak*; megalakultak az első sportklubok
- *asszimiláció*: a lakosság eredetileg magyarokból, németekből, szlovákokból és zsidókból állt, ám a korszak végére lassacskán a többség magyarrá vált
– a városba költözők körében magasabb a magyarok aránya
– *a dualizmus-kori asszimiláció főképp a nagyvárosokban volt jellemző, elsősorban Budapesten*
- Bárczy István polgármester városfejlesztési programja → 1910 körül számos kislakásos bérház és kb. 30 új elemi iskola épül, köztük a Mária Terézia téri elemi iskola is

VIDÉKI NAGYVÁROSOK

- *szecesszió*: a 19/20. század fordulójának magyaros, népművészeti ihlettségű művészeti stílusa
- egyetemek: Pest (1635: Nagyszombat), dualizmus-kori új alapítások: Kolozsvár, Debrecen, Pozsony